

Лекція. Аналітична етика

План

1. «Натуралістична помилка» в етичному вченні Дж. Мура.
2. Питання етики у вченні Л. Вітгенштейна.
3. Аналітичні етичні концепції.

1. У фундаментальній праці «Принципи етики» Дж. Мур звернув увагу на так звану «натуралістичну помилку» попередніх етичних вчень – неспівмірність поняття, що визначається і поняття, що визначає.

Йдеться про неправомірність ототожнення добра як воно є з об'єктивними властивостями реального світу. Помилкові вчення утилітаристів («добро як користь»), гедоністів («добро як насолода»). Помиляється Г. Спенсер, який ототожнював добро з еволюційним поступом. Загалом будь-яка дефініція «добра як такого» - неправильна, оскільки зазначене поняття має інтуїтивну природу, його коріння у природі здорового глузду, а будь-які термінологічні визначення ведуть до «натуралістичної помилки».

«Добро як засіб» передбачає крім досягнення «добра як такого» аналіз зв'язку вчинків і породжуваних ними результатів. Етично правильне тотожне максимально корисному, етичні приписи мають на увазі, що деякі дії принесуть користь. Досконалість вчинку (як і його обов'язковість) визначаються обсягом і універсальністю добра, яке досягається. В області етичної аксіології Мур визначає зміст цінності як певний стан свідомості. Найбільшою мірою цінними є комунікативне задоволення і естетична насолода.

2. Зберігся матеріал лекції Л. Вітгенштейна у Кембріджі орієнтовно в 1929 – 1930 рр.

Вітгенштейн Л. Лекція об етике // Даугава. 1989. № 2. – с. 100.

У літературі він називається «Лекція про етику». У лекції звертається увага на визначення етики Дж. Муром: «Етика – загальне дослідження того, що є добром». Але Л. Вітгенштейн вкладає в термін «етика» більш широкий смисл. Етика для нього – істотна частина предмету, який називається естетикою. Ще етика – це дослідження того, що є цінністю, що справді важливо, у чому полягає значення життя.

На думку Л. Вітгенштейна, щоб вивчити природу цінностей, слід проаналізувати природу оціночних суджень. Усі вони висловлюються у двох смислах:

- відносному або тривіальному, який каже про відповідність певного об'єкту певній меті («добрий стілець», «правильна дорога» та ін.). Твердження такого роду можуть бути перевірені емпірично;

- абсолютному або етичному, що має безумовний характер безвідносно до мети, що робить неможливим їх емпіричну перевірку (вчинки людини мають бути безумовно добрими без прив'язки до будь-якої її мети).

Відтак ціннісні судження відмежовуються від пізнавальних. Пізнавальні завжди про факти, а ціннісні знаходяться поза «простором фактів», а тому умовиводи від фактів до цінностей неправомірні. Отже, «етика якщо вона є чимось, є чимось надприродним, а наші слова можуть містити лише одні факти». Причому будь-які «факти, пропозиції, що висловлюють факти, містять лише відносну цінність і відносне добро, правильність та ін.». Тоді виникає питання: що насправді містить у свідомості, коли ми використовуємо такі вислови як «абсолютне добро», «абсолютна цінність»?

Тут ми маємо справу з нісенітницями, неправильним використанням мови, що притаманне для всіх етичних і релігійних висловлювань.

«Прагнення всіх людей, хто колись пробував писати або казати про етику чи релігію, було прагненням подолати межі мови. Така втеча крізь стени нашої клітини цілковито безнадійна».

3. У подальшому у розвитку аналітичної етики виділяють такі основні етапи:

1) пов'язаний з розробкою емотивістських концепцій (А. Айер, Б. Рассел, Р. Карнап та ін.). Суть – етичні висловлювання не можуть бути верифіковані. Для їх оцінки неправомірно застосовувати оцінки «хибно» або «істинно».

Моральні твердження неможливо обґрунтувати. Вони виконують лише дві функції:

- виявляють емоційний стан та бажання людини, що їх висловлює;
- впливають на емоційний стан співрозмовника, спонукаючи його до певної поведінки.

Тобто моральні судження мають ірраціональний характер.

Різновиди емотивістських концепцій:

- Радикальний емотивізм (А. Айер) – цілковите заперечення логічної структури, змістовності мови моралі;

- Помірний емотивізм (Ч. Стивенсон) – припущення подвійної природи мови моралі, що водночас описують певний об'єкт і виражають відношення суб'єкта до нього.

2) концепція лінгвістичного аналізу мови моралі (Р. Хеар, С. Тулмін), спрямована на пошук площини, в якій етика і реальність перетинаються.

Р. Хеар вважає основним завданням етики – визначення справжніх значень моральних термінів. Мова моралі – мова не описів, дескрипцій, а

приписів, наказів. Звідси назва його концепції «прескриптивізм». Для обґрунтування того, що моральні приписи позначають раціональну і добровільну поведінку людей, вказується, що вони засновуються на принципі «універсалізації» («категоричний імператив І. Канта»). При цьому цей принцип доповнюється посиленням на поняття «шкоди» та «користі».

Теорія справедливості Дж. Ролза – у певний спосіб продовжує цей підхід, використовуючи для обґрунтування процедур раціонального індивідуального вибору морально значущих засад соціального життя людини суспільно-договірну термінологію, мисленневий експеримент «запона незнання» та ін.